ΕΤΟΣ Β. ΑΡΙΘ. 93.

ΤΙΜΗ ΤΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ. ΕΤΗΣΙΑ.

Διὰ τὸ ἐσωτερικὸν δρ. 12.
Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν » 15.

Συντάσσεται ὑπὸ Δ. Παντζῆ καὶ ἐκδίδεται εὐθύνῃ αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ ἰδίου ἐνεργεῖται πᾶσα δοσοληψία αὐτὴν ἀφορῶσα. Τιμὴ καταχωρήσεως ἀγγελιῶν λεπτ. 15 ὁ στίχος

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ.

Οὐχ οἱ πολλὰ, ἀλλ' οἱ χρήσιμα ἀναγινώσκοντές εἰσι σπουδαῖοι.
(ΑΡΙΣΤΙΠΠΟΣ).

ΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ.

Παρὰ τοῖς Κ. Κ. Διδασκάλοις καὶ τοῖς ἐπιστάταις τῶν Ταχυδρομείων ἐν τῇ ἡμεδαπῇ. Ἐν δὲ τῇ ἀλλοδαπῇ παρὰ τοῖς Κ. Κ. Ἑλληνικ. Πρεξένοις καὶ τοῖς ἰδιαιτέροις ἐπιτρόποις τοῦ ἐκδότου.

Ἐκδίδεται ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος.

Ἀθῆναι, τὴν 29 Αὐγούστου 1854.

Περὶ παιδιῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

(Συνέχεια καὶ τέλος ἴδ. ἀρ. 92)

Ἡ ἑτέρα τούτων καλουμένη μυίνδα ἔχει οὕτως (α)· « ἤτοι καταμυῶν τις φυλάττου » βοᾷ, καὶ ὃν ἂν τῶν ὑποφευγόντων λάβῃ ἀντικαταμύειν ἀναγκάζει, ἢ μύσαντος κρυφθέντας ἀνερευνᾷ μέχρι φωράσῃ, ἢ καὶ μύσας οὗ ἄν τις προσάψηται, ἢ ἐάν τις προσδείξῃ μαντευόμενος λέγει, ἔστ' ἂν τύχῃ. « Καθ' ὅσον γιγνώσκω δὲν παρετήρησαν οἱ ἐκδόται ὅτι ἡ περιγραφὴ εἶναι κατὰ δύω ἐσφαλμένη· διὸ καὶ 1). ἀντὶ τοῦ ἢ μύσαντος κρυφθέντας ἀνερευνᾷ » γράφω ἢ μύσας τοὺς κρ. ἀν. 2). ἀντὶ δὲ τοῦ ἀκατανοήτου ἐάν τις προσδείξῃ » προσθίξῃ· διότι οὐδεμία δεῖξις δύναται νὰ γείνῃ οὔτε παρ' ἀνθρώπου μύοντος οὔτε παρ' ἄλλου πρὸς αὐτὸν, ἐνῷ μόνον περὶ ἐπαφῆς ὁ λόγος· διὸ τὸ μὲν πρῶτον προσάψηται ἀναφέρεται εἰς αὐτὸν τὸν μύοντα, ὅστις τεταμέναις χερσὶ ζητεῖ εἰ λάβει τινὰ, τὸ δὲ προσθίξῃ εἰς τοὺς συμπαίκτορας, οἵτινες περιτρέχοντες ἐνοχλοῦσιν αὐτόν (6).

Ἄλλης δὲ παιδιᾶς ὁμοίας τῇ παρ' ἡμῖν τυφλομυίᾳ περίεργον εἶναι τὸ ὄνομα « χαλκῆ μυῖα. » Ἡ παρὰ Πολυδεύκει περιγραφὴ ἔχει οὕτως (γ). « Ταινίᾳ τὼ ὀφθαλμὼ περισφίγξαντες ἑνὸς παιδὸς, ὁ μὲν περιστρέφεται κηρύττων « χαλκῆν μυῖαν θηράσω » οἱ δ' ἀποκρινάμενοι « θηράσεις, ἀλλ' οὐ λήψῃ » σκύτεσι βυβλίνοις αὐτὸν παίουσιν, ἕως τινὸς αὐτῶν λάβηται. »

Ἡ παιδιὰ, νομίζω, ἐκλήθη μυῖα διὰ τὴν ἐνόχλησιν, ἣν ἐπιφέρουσιν οἱ συμπαίκτορες εἰς τὸν μύοντα, χαλκῆ δὲ ἐκ τοῦ χρώματος τῆς κυναμυίας, ἥτις ἡ ὀχληροτάτη τῶν μυιῶν οὖσα ἐννοεῖται ἐνταῦθα (δ).

Ἐκ τῶν παρὰ Πολυδεύκει καὶ Εὐσταθίῳ περιγραφομένων παιδιῶν, αἱ πλεῖσται, σώζονται κατ' ἐμὴν γνώμην, καὶ παρ' ἡμῖν ἀπαράλλακτοι· καὶ δὴ ἐκ τῶν τῆς σφαίρας παιγνιδίων εὕρηνται παρ' ἡμῖν ὅσα ἔπαιζον οἱ ἀρχαῖοι παῖδες τῇ μαλακῇ καλουμένῃ σφαίρᾳ. Τοιαῦτα ἦσαν ἡ ἀπόρραξις καὶ ἡ οὐρανία (ε), ὧν ἡ μὲν πρώτη ἦν τὸ νὰ ρίπτῃ ὁ παῖς τὴν σφαῖραν κατὰ τοῦ τοίχου καὶ πάλιν αὐτὴν ἀναδέχηται· ἐν δὲ τῇ οὐρανίᾳ ἀνερρίπτεῖτο ἡ σφαῖρα πρὸς τὰ ἄνω καὶ καταφερομένη ἀνελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ παίκτορος.

Παρατρέχων δ' ἐνταῦθα ὡς ματαιοπονίαν τὴν καταρίθμησιν πλειόνων εἰδῶν τῆς σφαιριστικῆς, ὑπομιμνήσκω μόνον, ὅτι αἱ ῥηθεῖσαι μαλακαὶ σφαῖραι ἦσαν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οἷα καὶ παρ' ἡμῖν τὰ τουρκιστὶ λεγόμενα τόπια· ἤτοι συνίσταντο ἐκ διαφόρων κατὰ τὸ χρῶμα τεμαχίων δέρματος συνεῤῥαμμένων. Ὁ Πλάτων ἐν Φαίδωνι παραβάλλει μὲ τοιαύτην σφαῖραν, ἣν δωδεκάσκυτον καλεῖ, τὴν πολυανθῆ καὶ πολύχροον γῆν (ζ), ὁ δὲ Δίων ὁ Χρυσόστομος δὶ αὐτὸ τὰς καλεῖ ῥαπτάς.

Παιδιὰ συνήθης τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἡμῖν εἶναι καὶ ἡ λεγομένη ὀστρακίνδα ἢ ὀστράκου περιστροφή· καθ' ἣν τότε οἱ συμπαίζοντες παῖδες, διανεμηθέντες εἰς δύω ἵσταντο, οἱ μὲν πρὸς δυσμὰς, οἱ δὲ πρὸς ἀνατολὰς, ἐν ᾧ εἷς αὐτῶν ἐν τῷ μέσῳ ἱστάμενος ἔῤῥιπτε πρὸς τὰ ἄνω ὄστρακον, τὸ ὁποῖον ἑτέρωθεν ἦν ἀληλιμμένον μὲ πίσσαν, ἐπιλέγων « νὺξ ἡμέρα » καὶ ἐὰν μὲν κατενεχθέντος τοῦ ὀστράκου τὸ μέλαν ἦν πρὸς τὰ ἄνω, οἱ ἐκ δυσμῶν ἐδίωκον τοὺς πρὸς ἀνατολὰς ἑστῶτας, εἰ δὲ, τἀνάπαλιν (α)· τὴν παιδιὰν ταύτην ἔχομεν καὶ ἡμεῖς κατ' ἐπουσιώδη μόνον μέρη παραλλάσσουσαν· διότι παρ' ἡμῖν χρῶνται οἱ παῖδες τῇ δὶ ὀστράκου παιδιᾷ ὡς προκαταρκτικῇ ἄλλης· δὶ αὐτοῦ δηλ. κρίνεται ὁποτέρα τῶν δύω μερίδων μέλλῃ νὰ κάμῃ ἀρχὴν κατὰ τὴν μέλλουσαν παιδιάν. Τὸ δ' ὄστρακον ἀντὶ τοῦ ν' ἀλειφθῇ μὲ πίσσαν ὑγραίνεται παρ' ἡμῖν μὲ πτύσμα διὰ τὴν εὐκολίαν· διὸ καὶ ἡ ἐπιφήμισις δὲν εἶναι « νὺξ ἡμέρα » ἀλλὰ « βροχὴ ξέρα. » Ἡ ποινὴ τῶν νενικημένων ἐν ταύτῃ τῇ παιδιᾷ, ὡς καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις, συνίστατο τότε εἰς τὸ νὰ φέρωσιν οἱ φεύγοντες καταληφθέντες τοὺς διώκοντας ἐπὶ τῶν ὤμων μέχρι τοῦ χώρου ἐξ οὗ ἤρξαντο. Καὶ αὕτη ἡ ποινὴ, ἣν παρίστησιν ἡμῖν καὶ ἡ τέχνη ἐπὶ ἑνὸς ἑλληνικοῦ ἀγγείου τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς (6), καὶ καθ' ἣν οἱ φερόμενοι συγκλείουσι μὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν φερόντων (γ), ἐγχωρεῖ καὶ παρ' ἡμῖν εἰσέτι εἰς τὰ πλεῖστα τῶν παιγνίων. Ἐκ τούτου ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι τοὺς νικωμένους ἐν ταῖς παιδιαῖς ὄνους (δ). Περίεργον δὲ εἶναι ὅτι ἐν τῇ παιδιᾷ χυτρίνδα (ε) ὁ τὴν χύτραν φυλάττων καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων τυπτόμενος καὶ ἐπερωτώμενος, τίς τὴν χύτραν; δὲν ἀπαντᾷ « ἐγὼ ὄνος » ἀλλ' εὐφημῶν λέγει « ἐγὼ Μίδας » ὅπερ ἐννοεῖται ἐκ τοῦ γνωστοῦ μύθου τοῦ κατὰ τὸν Μίδαν, εἰς τοὺς κροτάφους τοῦ ὁποίου ἐφύησαν ὦτα ὄνου (ζ). Τὸ χυτρίνδα παίγνιον ὅμοιον μὲ τὸ παρ' ἡμῖν κλοτζοσκοῦφι, ἦν διττόν· α) ἢ ἐπειρᾶτο ὁ τὴν χύτραν φυλλάσσων νὰ συλλάβῃ μὲ τὴν χεῖρα ἕνα ἐκ τῶν περιτρεχόντων καὶ τυπτόντων αὐτόν· 6.) ἢ περιφερόμενος περὶ τὴν χύτραν πλήττεται ἐφ' ὅσον λακτίσῃ ἕνα μὲ τὸν πόδα καὶ ἀναθέσῃ εἰς τοῦτον τὴν τήρησιν τῆς χύτρας. Ὁ Πολυδεύκης λέγει ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ χύτρα ἦν παῖς καθήμενος ἐν τῷ μέσῳ· ἐγὼ ὅμως νομίζω ὅτι συνέχεε κατὰ

(α) Πολυδ. Θ'. 113.

(6) Ἀφ' οὗ διώρθωσα ταῦτα ἀναζητήσας εὗρον ὅτι ὁ Jungermân ἔκαμεν ὅμοια. Αἱ παραπομπαὶ τοῦ Πολυδεύκους γίνονται κατὰ τὸ κείμενον τοῦ Ε. Βεκκέρου.

(γ) Θ'. 123. Λέγεται δὲ τὴν σήμερον καὶ παιγνίδι τοῦ τυφλοῦ.

(δ) Ἰδὲ Εὐσταθ. εἰς ἰλ. φ, 391.

(ε) Πολυδ. 105—6 Εὐσταθ. εἰς ὀδ. θ'. 372. Φώτ. ἐν λ. εὐρένιον παιδιάν. εὐφρόνιον ἐν τῷ σχολ. Ἀριστοφ. σφ. 1530. — Προσέτι Ἀθήν. 1, 15. Κλήμ. ἀλεξ. παιδαγ. 3. 10.

(ζ) Φαίδ. 59.—Λέγεται—εἶναι τοιαύτη ἡ γῆ αὐτὴ ἰδεῖν, εἴ τις ἄνωθεν θεῴτο, ὥσπερ αἱ δωδεκάσκυτοι σφαῖραι, ποικίλαις χρώμασι διειλημμένη. — Δίων Χρυσόστ. λόγ. ϛ, 281 οἱ παῖδες παίζουσι τοῖς ὀστρακίνδοις καὶ ταῖς σφαίραις καὶ ταῖς ῥαπταῖς. περβ. Ἡσύχ. ἐν λ. πολλ.α

(α) Σχόλ εἰς Πλάτ. Φαῖδρ. σελ. 241 (ἔκδ. Στεφ.) Πολιτ. Ζ', 4. Πολυδ. ὀνομ. Θ', 111.

(6) Ἀπεικονισμένον ἐν τῷ συγγράμ. Monum dell'instituto archeolog. πίν. 47. Πρῶτος ὁ ὀξίνους τοῦ Βερολίνου ἀρχαιολόγος Πανόφκας ἡρμήνευσε τὴν γραφὴν ἐν analli dell'instit. archeol τόμ. δ', σελ. 336 καὶ ἐν τῇ ἀρχαιολογ. ἐφημερίδι τοῦ Γερχάρδου 1846, σελ. 246. Περιώρισε δὲ τὴν γραφὴν εἰς μόνην τὴν παιδιὰν τὴν καλουμένην ἐν κοτύλῃ Ἀθήν. ά, 157, Πολυδ. Θ', 122. Ἡσύχ. λ ἐν κοτύλῃ. Τὸ αὐτὸ ὅμως ἐγίγνετο καὶ ἐπὶ τοῦ ἐφεδρισμοῦ Πολυδ. 119. πρβ. Δουκ. Λεξιφ. καὶ ἀλλήλους κατανωτισάμενοι. Ζηνόβ. παροιμ. γ', 60. Ὁμοία παράστασις ὑπάρχει ἀπεικονισμένη καὶ ἐν τῷ συγγράμ. description des bains de Tite πίν. 17. Ἴσως δ' ὅμοιόν τι παρίστησι καὶ τὸ ἔνδον κύλικός τινος, ἐν ᾗ ὁ Ἡρακλῆς φέρει ἐπὶ τῶν ὤμων ἄλλον θεὸν κέρας ἔχοντα. Ὁ φερόμενος οὗτος θεὸς δύναται νὰ ἦναι ὁ Ἅιδης, ὃν φέρει ὁ Ἡρακλῆς μετὰ τὴν ἐν Πύλῳ μάχην. Ἰλ. ε, 395. Πίνδ. ὀλ. Θ', 30—35· ἀπεικον. ἐν Millin gallerie mytholog. πίν. 122, ἀρ. 468.

(γ) Τοιαύτη ἐπίληψις τῶν ὀφθαλμῶν ἐγίνετο καὶ εἰς τὸ παίγνιον τὸ καλούμενον κολλαβίζειν Πολυδ. Θ'. 129. Κολλαβίζειν ἐστὶν, ὅταν ὁ μὲν πλατείαις ταῖς χερσὶ τὰς ὄψεις ἐπιλάβῃ τὰς ἑαυτοῦ, ὁ δὲ παίσας ἐπερωτᾷ ποτέρᾳ τετύπτηκεν. — Ἦν ἄρα γε τὸ κολλαβίζειν διαλεκτικὸν, ἢ πρέπει νὰ διορθώσωμεν κολαφίζειν, ἢ εἶναι παιδιὰ τῆς γλώσσης ἐκ τοῦ κόλλαβος;

(δ) Πολυδ. Θ', 106. Καὶ ὁ μὲν ἡττώμενος ὄνος ἐκαλεῖτο καὶ πᾶν ἐποίει τὸ προσταχθὲν ὁ δὲ νικῶν βασιλεύς τε ἦν καὶ ἐπέτασσεν. Ἐπὶ τοῦ ὀστράκου 112. ὁ ληφθεὶς τῶν φευγόντων ὄνος οὗτος κάθηται ἰδὲ καὶ Πλάτ. Θεαίτ. 3.

(ε) Πολυδ. Θ', 113.

(ζ) Ἀριστοφ. πλοῦτ. 287 καὶ τοῖς μυθογράφοις.

τὴν ἐπιγραφὴν τὰ δύω εἴδη τῆς χύτρας· παρ' ἡμῖν φυλάττει ὁ Μίδας χύτραν τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ σκοῦφον ἐντὸς περιγεγραμμένου κύκλου, οἱ δ' ἄλλοι παῖδες περιτρέχοντες προσπαθοῦσι ν' ἀποφέρωσι τοῦ κύκλου διὰ τῶν ποδῶν τὸ πιλίον πρὶν ἢ φθάσας ὁ Μίδας λακτίσῃ αὐτοὺς ἔντοσθεν τοῦ κύκλου. Ἀλλ' ἡμεῖς ἔχομεν καὶ ἑτέραν παιδιάν, καθ' ἣν ὁ Μίδας δὲν φυλάττει τὸν σκοῦφόν του, ἀλλὰ κρατῶν σχοινίον δεδεμένον ἐκ πασσάλου τύπτεται ὑπὸ τῶν ἄλλων μὲ τὰς ζώνας περιελιγμένας μεχρισοῦ λακτίσας τινὰ, ἐν ᾧ κρατεῖ τὸ σχοινίον, ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸν τὰς πληγάς.

Ὅτι πολλαχοῦ αἱ περιγραφαὶ τῶν ἀρχαίων εἶναι ἀτελεῖς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει ν' ἀπαιτῶμεν πάντοτε ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν τῶν ἡμετέρων παιγνιδίων πρὸς τοὺς λόγους τῶν ὑπομνηματιστῶν, καταφαίνεται μάλιστα ἐκ τῆς παρὰ Πολυδ. περιγραφῆς τοῦ κυνητίνδα, ὅπου μόνον λέγει ὅτι οἱ παίζοντες ἐφιλοῦντο καὶ οὐδὲν πλέον (α). Πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος παίζεται παιγνίδιόν τι, καθ' ὃ δύω ἐναλλὰξ συγκροτοῦσι τὰς χεῖρας καὶ συμφιλοῦνται· τὸ δ' ἀστεῖον συνίσταται εἰς τὸ ν' ἀπαντηθῶσι κατὰ τὴν ταχεῖαν φορὰν τῶν προσώπων τὰ στόματα. Ἡ παιδιὰ σχοινοφιλίνδα ὅμως περιγράφεται ἀκριβῶς οἷα εἰσέτι σῴζεται· εἶναι δηλαδὴ ἓν τῶν πολλῶν τῶν συνεστραμμένων ζώνας παιζομένων καὶ λωρὶ ἢ στρόμβος καλουμένων παιγνίων (β), οἷος ἦν καὶ ὁ ἱμαντελιγμός (γ).

Συλλογιζόμενος ὅτι τὸ μὲν καὶ τὰ παιγνίδια ἐὲν ἠδύναντο νὰ μένωσιν πάντῃ ἀμετάβλητα κατὰ τὴν παρέλευσιν τοσούτων αἰώνων, τὸ δὲ καὶ ὅτι οἱ ὑπομνηματισταὶ ἤδη δὲν ἠδύναντο πολλὰ νὰ περιγράψωσι λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς, ἀνευρίσκω εἰς τὸν διαγραμμισμὸν τῶν ἀρχαίων τὸ παρ' ἡμῖν τριόδιον ἢ ἐννεάπετρον. Ὁ ἀρχαῖοι εἶχον διάφορα εἴδη παιγνίων παιζόμενα μὲ ψήφους ἢ κύνας· ἐν τούτων ἦν ἡ πεττεία, ἣν παίζουσιν οἱ μνηστῆρες ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ (δ), καὶ τὴν ὁποίαν δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς ὁποία τις ἦν, ὡς θέλομεν ἴδει κατωτέρω· δεύτερον εἶδος ἦν τὸ λεγόμενον πεντάγραμμα, καθ' ὃ ἑκάτερος τῶν παιζόντων εἶχε πέντε ψήφους, αἵτινες ἐτίθεντο καὶ μετεκινοῦντο ἐπὶ πέντε γραμμῶν· ἡ μεσαιτάτη τῶν πέντε τούτων γραμμῶν ἐκαλεῖτο ἱερὰ καὶ οἱ ἐπ' αὐτῆς κείμενοι λίθοι δὲν μετεκινοῦντο εἰμὴ ἐν μεγάλῃ ἀνάγκῃ· ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία ἐξενίκησε « τὸν ἀφ' ἱερᾶς νικεῖν » λεγομένη ἐπὶ τῶν ἀπεγνωσμένων καὶ ἐσχάτης βοηθείας δεομένων. Οἱ μεταγενέστεροι τῶν ἑρμηνευτῶν καλοῦσι τὴν παιδιὰν ταύτην ζατρίκιον (ε). Τρίτον εἶδος ἦν αἱ καλούμεναι πόλεις καὶ χῶραι. Τοῦτο ἐπαίζετο διὰ διχρόων ψήφων, αἵτινες καὶ κύνες ἐκαλοῦντο ὡς ἐχθρευόμεναι ἀλλήλαις, ἐπὶ πλινθίου διῃρημένου εἰς χώρας διὰ γραμμῶν. Ὁμοιον τούτῳ τὸ παιγνίῳ λέγουσιν οἱ ὑπομνηματισταὶ τὸν διαγραμμισμὸν, ἐν ἀμφοτέροις ἡ τέχνη συνίστατο εἰς τὸ ν' ἀφαιρέσῃ ὁ εἷς τὰς ψήφους τοῦ ἑτέρου περικλείων αὐτὰς ἑκάστοτε μεταξὺ δύω ἑτεροχρόων. Ἡ διαφορὰ τῶν δύω παιγνίων κατ' ἐμὲ ἦν ὅτι ἐν μὲν ταῖς πόλεσιν αἱ ψῆφοι ἐτίθεντο καὶ μετετίθεντο ἐντὸς τῶν τετραγώνων, ὡς ἐν τῇ χυδαϊστὶ καλουμένῃ Δάμᾳ ἢ τῷ ζατρικίῳ, τὸ ὁποῖον παρὰ Ἑωμαίοις καλούμενον ludus latrunculorum φαίνεται ὅτι κατ' οὐδὲν διέφερε τοῦ σήμερον περσικοῦ νομιζομένου ἐφευρήματος Σχάγ. Ἐν δὲ τῷ διαγραμμισμῷ περιεφέροντο αὗται ἐπὶ τῶν γραμμῶν ἀπαράλλακτα ὡς ἐν τῷ τριοδίῳ. Τὴν παραδοχὴν ταύτην δὲν δύνα αι ν' ἀναιρέσῃ ἡ μαρτυρία τοῦ Εὐσταθίου λέγοντος ὅτι ὁ διαγραμμισμὸς ἐπαίζετο ἑξήκοντα ψήφοις· διότι τὸ μὲν ὁ Εὐσταθιος αὐτὸς διὰ τοῦ « φασὶ » κολάζει τὴν γνώμην ταύτην, τὸ δὲ καὶ διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν ψήφων εὐκόλως ἠδύνατο νὰ αὐξηθῇ πολλαπλασιαζομένων μὲν τῶν γραμμῶν, μενούσης δ' ἀεὶ ποτε τῆς αὐτῆς βάσεως, ὡς τοῦτο συμβαίνει καὶ τὴν σήμερον, ὅτε τὸ αὐτὸ παίγνιον ἔχει δύω φάσεις τὴν τοῦ τριοδίου καὶ τοῦ ἐννεαπέτρου (α).

Ἅπαντα ταῦτα τὰ εἴδη τῆς πεττείας ἐπαίζοντο πολὺ ὑπὸ τῶν ἑλλήνων καὶ ἡ δεινότης ἀπῄτει μεγάλην καὶ ἐκ παίδων ἀρχομένην γύμνασιν, ὡς λέγει ὁ Πλάτων (β).

Ὡσαύτως πολλὰ τῶν παιγνίων, ἃ οἱ ἀρχαῖοι ἔπαιζον μὲ ἀστραγάλους παίζονται παρ' ἡμῖν μὲ κάρυα ἢ ἄλλα ἀκρόδυα. Τοιαῦτα εἶναι πλὴν τῆς ἀνωτέρω μνημονευείσης τρύπας ὁ ἀρτιασμὸς, ἤτοι τὰ μονὰ ζυγά (γ)· οὗτος παιζόμενος μὲ νομίσματα ἐκαλεῖτο χαλκίειν (δ), οὐχὶ χαλκισμὸς, ὃς ἦν παντάπασι διάφορος παιδιὰ, ἰδιάζουσα εἰς τὰς γυναῖκας (ε). Τὸν ἀρτιασμὸν ἔπαιζον ἐρωτῶντες καὶ « πόσα » ἀντὶ τοῦ « ἄρτια ἢ περιττὰ, » καὶ ὅμως δὲν πρέπει πάλιν νὰ συγχέωμεν τοῦτον μὲ τὴν παιδιὰν τὴν καλουμένην ποσίνδα, ἥτις κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Ξενοφῶντος ἦν ὁμοία τῇ παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς morra, καθ' ἣν προτείναντες ἀλλήλοις δακτύλους καὶ ἐρωτήσαντες « πόσα » εὐγκρύπτουσι πάλιν αὐτοὺς μὲ ταχύτητα μεγάλην, ὅπως μὴ διαγνῷ ὁ ἕτερος τὸν ἀριθμόν (ζ). Τὴν παιδιὰν ταύτην συγνότατα ἀπαντωμένην εἰς τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης καλεῖ ὁ μὲ Ἡραιστίων δακτύλων κλῆρον, ὁ δ' Ἀριστοτέλης δακτύλων ἐπάλλαξιν (η). Καὶ ὁ παρ' ἡμῖν κύκλος τῶν καρυδιῶν ἢ σβίγα λεγόμενος καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος παιζόμενος ἐπαίζετο τὸ πάλαι μὲ ἀστραγάλους· ἐκαλεῖτο δὲ εἰς ὥμειλλαν, καὶ συνίστατι εἰς τὸ νὰ μείνῃ ὁ ριπτόμενος ἀστράγαλος πλησιέστερον εἰς τὸ κέντρον τοῦ περιγραφέντος κύκλου (θ). Τὸ παίγνιον αὐτὸ συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀραδιάζωσιν οἱ παίζοντες κάρυα κατὰ τὸ κέντρον τοῦ κύκλου, καὶ βάλλωσιν αὐτὰ μακρόθεν δι' ἐμμελολιβδομένων ἀστραγάλων. Συνηθέστερον βάλλονται τὴν σήμερον ταῦτα διὰ μικρῶν κεραμίων ἢ λιθίνων δίσκων, τῶν καλουμένων ἀμάδων, ἃς ὀρθότερον, ὡς νομίζω, ὁ Παλιουρίτης, παράγει ἐκ τοῦ ὤμιλλα, ἢ ὁ Κοραῆς ἐκ τοῦ ὁμηρικοῦ δίσκος κατωμάδιος (ι). Αἱ καθ' αὐτὸ ἀμάδες ὅμως ἦν τὸ τῶν ἀρχαίων παίγνιον ἐφεδρισμὸς (κ).

(α) Θ', 115.

(β) Θ', 115. Σχοινοφιλίνδα καθηται κύκλος, εἷς δὲ σχοινίον ἔχων λαθὼν παρ' αὐτῷ τίθεται· κἂν μὲν ἀγνοῆσῃ ἐκεῖνος παρ' ᾧ κεῖται, περιθέων περὶ τὸν κύκλον τύπτεται, εἰ δὲ μαθοι, περιλαυόνει τὸν θέντα τύπτων.

(γ) Πολυδ. Θ'. 118. Ὁ δὲ ἱμαντελιγμὸς διπλοῦ ἱμάντος περιστροφή, καθ' ἧς ἕδει καθίντα παττάλου τῆς διπλῆς τυχεῖν. Κατὰ Πελλουρίτην παίζεται ἐν Ἠπείρῳ ἀπαράλλακτα λωρὶ καλουμενες.

(δ) Ὀδ. α. 107.

Οἱ μὲν ἔπειτα
Πεσσοῖσι προκαρεῖσθε θυράων θυμὸν ἕτερπον
Ἥμενοι ἐν ῥινοῖσι βοῶν.

(ε) Σοφοκλῆς παρὰ Πολυδ. Θ'. 97. Εὐσταθ. ἐν τῷ εἰς ὀδυσσ. χωρίῳ. Θεόκρ. ς', 18 καὶ σχολ. Ἡσύχ. καὶ ἐτυμολ. Μέγα ἐν λ. πεσσοί. Διογεν. παροιμ. 5, 41. σχολ. εἰς Πλάτ. τόμ. 7, σελ. 820.

(α) Πολυδ. Θ', 99. Εὐσταθ. εἰς Ἰλ. Ζ', σελ. 633, 44. Παιδιά τις ὁ διαγραμμισμός· ἐγίνετο δὲ, φησίν, αὕτη κυβείας οὖσα εἶδος διὰ τῶν ἐν πλινθίοις ψήφων ἑξήκοντα, λευκῶν τε ἅμα καὶ μελάνων.

(β) Πολιτ. Β', σελ. 374. Πεττευτικὸς ἢ κυβευτικὸς ἱκανῶς οὐδ' ἂν εἷς γένοιτο, μὴ αὐτὸ τοῦτο ἐκ παίδος ἐπιτηδεύων· ἀλλὰ παρέργῳ χρώμενος. παρβ. πολιτ. σελ. 292. Τὰ τοιαῦτα παίγνια παιζόμενα μὲ χρήματα κατέστρεφον ἐνίοτε τὰς περιουσίας· διὸ καὶ ψηφοπαίκτης ἰσοδυναμεῖ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τῷ παρ' ἡμῖν χαρτοπαίκτης.

(γ) Ἀριστοφ. σφ. 295. Πλάτ. Λύσις σελ. 207. Πολυδ. Θ', 101. Περὶ τῆς ὀνομασίας μονὰ ζυγὰ ἢ μονόζυγα. σχολ. εἰς Ἀριστ. πλοῦτ. 816. καὶ Σουίδ. ἐν λ. περιττά.

(δ) Πολυδ. Ζ', 105.

(ε) Πολυδ. Θ', 105. Ὀρθὸν νόμισμα δίδει συντόνως περιστρέψαντας, ἐπιστρεφόμενον ἐπιστῆσαι τῷ δακτύλῳ.

(ζ) Ξενοφ. ἱππαρχ. 5, 10. Ὁπόταν γε καὶ οἱ παῖδες ὅταν παίζωσι ποσίδα, δύνανται ἀπατᾶν προύχοντες. ὡς ἀλίγους τ' ἔχοντες πολλοὺς δοκεῖν ἔχειν, καὶ πολλοὺς προέχοντες ἀλίγους φαίνεσθαι ἔχειν.

(η) Ἡφαιστ. ἐ, . Ἀριστοτ. περὶ ἐνυπν. 2. Περὶ τῶν μνημείων ἰδέ. Γερχ. ἀρχαιολογικὴν ἐφημερίδα 1848. σελ. 247.

(θ) Πολυδ. Θ', 102. Εἰ μὲν οὖν κύκλου περιγραφέντος ἀφιέντες ἀστράγαλον ἐστοχάζοντο τοῦ μεῖον τὴν βλητένταν ἐν τῷ κύκλῳ, ταύτην εἶς ὥμιλλαν τὴν παιδιὰν ὠνόμαζον. Σημειωθ. ἐντεῦθεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι σπανίως ὀνομάζουσι τὴν παιδιὰν τῇ ὀρθῇ πτώσει, ὡς ἁρπαγμὸς, ἱμαντελιγμὸς κλ. συνηθεστέρον δὲ πλαγίᾳ πτώσει μετὰ προθέσεως· ὡς ἐν κοτύλῃ εἰς ὥμιλλαν· συνηθεστάτη δὲ εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῶν παιγνίων εἶναι ἡ κάλεξις ἔνδεα, ἥτις φαίνεται οὖσα μᾶλλον κινήσεως ἢ τρόπου σημαντική· διότι ὡς τὸ παίζειν εἰς ὥμιλλαν ἰσοδυναμεῖ τῷ ἀσκεῖσθαι εἰς τοῦτο, οὕτω καὶ τὸ παίζειν ὀστρακίνδα κ. τ. λ.

(ι) Γρηγ. Παλιουρίτου. Ἀρχαιολ. λλ. τόμ. Β'. σελ. 196. (Τὸ περὶ παιγνίων κεφάλαιον εἶναι καὶ τὴν σήμερον εἰδέτι ἓν τῶν ἀξιολογωτέρων.) Καὶ ἡ λέξις ὡμιλλα παράγεται ἐκ τοῦ ἕλλειν τὸν ὤμον περιστρέφειν, ἐξ οὗ καὶ ὁ Κοραῆς παρήγαγε τὰς ἀμάδας. Ἰδὲ λτ. 1. σελ. 286. « Ἀμάδας, ἴσως ἀντὶ τοῦ ὠμάδας. » Τοῦ παλαιοῦ γυμνασίου ἐπίθετον εἰς τὸν Ὅμηρον (Ἰλ. ψ, 431), εἶναι τὸ κατωμάδιος, τὸ ὁποῖον ἐξηγῶν ὁ Εὐστάθιος (σελ. 1309) λέγει « κατωμάδιος δὲ δίσκος, ὁ τῆς χειρὸς ἀνατεινομένης ἀπ' ὤμου πεμπόμενος. » Εἶναι λιπὴν αἱ ἀμάδες ἢ ὠμάδες, κατὰ τροπὴν τοῦ ω εἰς τὸ α, ἢ κατὰ συγκοπὴν ἀπὸ τοῦ ἀπωμάδες. »

(κ) Πολυδ. Θ'. 119. Ὁ δὲ ἐφεδρισμὸς, λίθου κατατεινομένου πόρρωθεν αὐτοῦ στοχάζονται σφαίρας ἢ λίθοις· ὁ δ' οὐκ ἀνατρέψας τὸν ἀνατρέψαντα φίρει, τοὺς ὀρθαλμοὺς ἀπειλημμένος ὑπ' αὐτοῦ, ἕως ἂν ἁπλαῶς ἔνθῃ ἐπὶ τὸν λίθον, ὃς καλεῖται δίρας. Τούτων καλοῦμεν ἡμεῖς μοῦζον.

Ἀλλ' ἔκ τινος χωρίου τῆς Ἀνθολογίας εἰκάζεται πιθανώτατα ὅτι καὶ κάρυα ἐβάλλοντο μὲ αὐτάς (α).

Ἰδίως ὅμως ἐκαλεῖτο ἀστραγαλισμὸς τότε ἡ παιδιὰ, ἣν ἡμεῖς κότσια ὀνομάζομεν. Ταύτην γνωρίζει ἤδη ὁ Ὅμηρος· διότι ὁ Πάτροκλος ἔφυγεν εἰς τὸν Πηλέα, ὅτι θυμωθεὶς ἐπὶ τοῦ ἀστραγαλισμοῦ ἐφόνευσε Κλεισώνυμον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμφιδάμαντος· ὁπόσον ἡ παιδιὰ αὕτη ἐκίνει τὴν ἐμπάθειαν καὶ τὸ μῖσος τῶν ἡττωμένων φαίνεται ἄριστα εἰς τὸ γλυπτικὸν σύμπλεγμα, τὸ ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ σωζόμενον, ὅπου ὁ ἡττηθεὶς δάκνει ὑπ' ὀργῆς τὴν χεῖρα τοῦ νικητοῦ (β)· ἐρρίπτοντο δὲ οἱ ἀστράγαλοι ἢ αὐτῇ τῇ χειρὶ ἢ ἐξ ἀγγείου τινος πύργου καλουμένου. Ἵνα μὴ δὲ παρεμπεσῃ ἀπάτη κατὰ τὸν βόλον ἢ κοιλαίνοντες αὐ οὐς ἐπλήρουν μὲ μόλυβδον, ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ἡμέτεροι παῖδες καὶ τὴν σήμερον εἰσέτι, ἐξ οὗ ἀναῤῥιπτούμενοι περιστρέφονται ταχύτερον, ἢ εἶχεν ὁ Πύργος ἔνδοθεν ἐσοχὰς καὶ ἐξοχὰς, αἵτινες συνέτεινον εἰς τὸ νὰ συστρέφωνται οἱ βαλλόμενοι ἀστράγαλοι (γ). Κατ' ἀριθμὸν ἦσαν καὶ τότε οἱ ἀστράγαλοι ἐν ταύτῃ τῇ παιδιᾷ τέσσαρες, ἐνῷ οἱ κύβοι δύω. Διέφερον δὲ οἱ ἀστράγαλοι τῶν κύβων ἀκόμη καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν εἶχον τέσσαρας μόνον ἕδρας, οὗτος δὲ ἕξ (δ). Ἅπαντες σχεδὸν οἱ γράψαντες περὶ τῶν πολυπλόκων τούτων παιγνίων παραδέχονται ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀστραγάλων, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν κύβων ἢ πεσσῶν ὑπῆρχον ἀριθμοὶ γεγραμμένοι. Ἡ παραδοχὴ αὕτη εἰσάγει μίαν σημαντικὴν διαφορὰν πρὸς τὸν τρόπον, καθ' ὃν παίζονται τὴν σήμερον τὰ κότσια· ἀλλὰ καὶ ῥητῶς ἂν ἐὲν ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ὅτι δὲν ἦσαν ἀριθμοὶ ἐπιγεγραμμένοι, ἡμεῖς ἔπρεπε νὰ τὸ ὑποθέσωμεν· διότι ἡ διὰ ἐπιγραφῶν διάκρισις τῶν τεσσάρων μερῶν τοῦ ἀστραγάλου, εἶναι πάντῃ περιττὴ, τοῦ σχήματος διακρίνοντος αὐτά· οὐ μὴ ὄντος ἐν τοῖς κύβοις ἐπεγράφοντο στιγμαί. Οὐχ' ἧττον ὅμως ἦσαν τὰ τέσσαρα ταῦτα μέρη ὡρισμένα δι' ἀριθμῶν καί τοι μὴ ἐπιγεγραμμένων· ὁ ὁρισμὸς οὗτος ἦν ἀναγκαῖος διὰ τὸν συνδυασμὸν τῶν τεσσάρων ῥιφθέντων ἀστραγάλων· ἀπὸ τὴν σχέσιν δηλ. τῶν τεσσάρων μερῶν πρὸς ἄλληλα ἐξήρτητο ἡ ἀρετὴ τοῦ βόλου. Ἀλλὰ καὶ ἔκ τινων χωρίων τῶν ἀρχαίων δυνάμεθα νὰ διδῶμεν ὅτι ἐκ τοῦ σχήματος μόνον καὶ οὐχὶ ἐξ ἀληθοῦς ὀρθαλμῶν ὁρίζετο ὁ βόλος (ε)· τῶν κύβων καὶ τῶν ἀστραγάλων πρέπει νὰ διακρίνωμεν τοὺς πεσσοὺς, οἵτινες, ὡς καὶ οἱ ἀστράγαλοι, ἀπαντῶνται καὶ παρ' Ὁμήρῳ (ζ). Οἱ πεσσοὶ, ὡς φαίνεται ἐπὶ πολλῶν ἀρχαίων γραφῶν, δὲν ἐρρίπτοντο, ἀλλὰ μετεκινοῦντο ἐπὶ ἀβακίου τινὸς ὡς οἱ ψῆφοι ἐν ταῖς προμνημονευθείσαις παιδιαῖς τῶν πόλεων καὶ τοῦ διαγραμμισμοῦ (η). Διὸ καὶ σφαλερῶς ὁ ἡμέτερος Κο-

---

(α) Ἀνθολ. ιθ'. 212. Παίγνιος κορύνων εὐστοχίν.

(β) Ἰλ. ψ, 88. — Ὅτε παῖδα κατέκτανον Ἀμφιδάμαντος
Νήπιος, οὐκ ἐθέλων, ἅμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς.

Λουκιαν. ἔρωτ. 16. ἀνθολογία Ζ', 427, 422. Περὶ τῆς λέξεως κότσιον ἰδὲ Κορ. ἀτακτ. τόμ. 3, σ. 116.

Παῖδες ἀστραγαλίζοντες ἢν ὑπόθεσις προσριλῆς τοῖς ἀρχαίοις τεχνίταις· ὁ Πολύκλειτος κατὰ Πλίν. 34, 8, 19. εἰργάσθη τοιοῦτον σύνταγμα. Περὶ τῶν σωζομένων ἐν τοῖς διαφόροις τῆς Εὐρώπης μουσείοις ἰδὲ Marbles of the brit. Mus. II, 31. Clarac Musee de ivulpture 320. Bekker Augusteum τόμ. III, 106. Τὰ τέκνα τῆς Μηδείας παίζουσιν ἀστραγάλους ἐπὶ μιᾶς γραφῆς τῆς Πομπείας. Mus borb. v, 34.

(γ) Ἀριστοτ. πρβλ. ιε', 3 (12). Διὰ τί τοῖς ἄνισον τὸ βάθος ἔχουσι μεγίθεσιν, ἐάν τις τὸ κουφότερον κινῇ, κύκλῳ περιφέρεται τὸ βαλλόμενον, εἶον τοῖς μεμολιβδωμένοις ἀστραγάλοις συμβαίνει, ἂν τις τὸ κουφότερον πρὸς αὐτὸν στρέψας μέρος;

Περὶ τοῦ πύργου, ἰδὲ Σιδών. Ἀπολλιν. ἐπιστολ. VIII, 12. Hic tessera frequens eboratis pyrgorum resultatura gradibus exspectat. ἐκαλεῖτο τοῦτο καὶ φιμός. ἐτυμ. Μέγ. Πολυδ. I, 150.

(δ) Λουκιαν. ἔρωτ. 16. Ἱππύλ. ἐν λ. κύβοι. Εὐσταθ. ὀδ. I. σελ. 1397, 37. Ἔχουσι δὲ (οἱ ἀστράγαλοι) μονάδα καὶ ἕξάδα, εἴ τε τρεῖδα καὶ τετράδα· ἡ γὰρ δυὰς φασι καὶ πεντὰς ἐπὶ κύβων μόνον παραλαμβάνονται, ὡς ἐξόνων ἐπιφανείας ἕξ. Πολυδ. Θ', 99. Δυὰς δὲ καὶ πεντὰς οἱ ἀστραγαλοὶ, ὥσπερ ἐν κύβοις οὐκ ἔνεστιν.

(ε) Πολ. Θ. 6', 100. Τὸ δὲ σχῆμα τοῦ κατὰ τὴν ἀστραγάλου πτῶσιν ἀριθμοῦ δ' ἐκ τέσσαρα· καὶ τοῦ μὲν κυνὸς δίκοιλον καλεῖται κύων, τὸ δ' ἀντικείμενον χῖος, καὶ χῖος οὗτος ὁ βόλος. Ἡ δὲ σχέσις τῶν ἀριθμῶν καὶ ἡ τοῦ βόλου δόξα ἐκτίμησις δὲν ὡρίζετο μόνον κατὰ τριόδεσιν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλας ἀρθμητικὰς πρόξεις διότι ἄλλως ἦν ἀδύνατον τὸ ν' ἀποτελέσωσι οἱ τέσσαρες ἀστράγαλοι τὸν ἀρθμὸν τεσσαρακοντα, ὡς τοῦτο ἐγίνετο ἐπὶ τοῦ βόλου τοῦ καλουμένου Ἰουλιαῖου. Εὐσταθ. Ἰλ. ψ, 87. Πολυδ. Θ', 117 Πλειστοβολίνδα οὐ μόνον ἡ δι' ἀν κύβων, ἀλλὰ καὶ ἡ διὰ τῶν ἀστραγάλων, ἐπὶ τῷ πλέιστον ἀριθμὸν βαλεῖν.

(ζ) Ὀδ. Α', 107. πρβ. Ἡρόδ. α. 94.

(η) Πλουτ. Κατὰ στωϊκῶν· ὁ πεττεύων ἄνευ βέβαιον κακοῦ τὴν κινοῦν ἐννοίᾳ μετατιθείς. Ὁ Παλαμήδης καὶ Πρωτεσίλαος πεσσεύουσιν (Εὐριπ. Ἰφ. ἐν Αὐλ. 190). Annal dell'instit. III, 133. Αἴας καὶ Ἀχιλλεὺς ὡσαύτως Monum. d. Inst. II, 22. Gerhard neuervorbene antike Denkm. 1630—1.

(α) Πλουτ. πολιτ. σελ. 119.

(β) Πολυδ. Θ'. 126. Τὰ δὲ πεττάλιθα, ἤτοι λιθίδια, ἢ ψῆφοι, ἢ ἀστράγαλοι πέντε ἀναῤῥιπτοῦντο, ὥστ' ἐπιστρέψαντα τὴν χεῖρα δέξασθαι τὰ ἀναῤῥιφθέντα κατὰ τὸ ὀπισθινόν· ἢ εἰ μὴ πάντα ἐπιστάιν, τῶν ἐπιστάντων ἐπιειμένων ἀνυπερέθοθαι τὰ λοιπὰ τοῖς δακτύλοις. — Antich. d'Ercul. τόμ. 1, 16. Millin Galler. Mythol. πίν. 138, ἅρ. 515. — Marbl. in brit. mus. II, 28. Gerhard. Berlins ant. Bildw. ἅρ. 59. Clarac 578.

(γ) Παυσαν. I, 29, 2. — Τότε ἄλλο σίφρουμένην σῶμα ἐν σειρᾷ καὶ ταῖς χερσὶν ἀφετέρωθεν τῆς σειρᾶς ἐχομένην.

(δ) Juven. σάτ. XIV, 265. — An magis oblectant animum
Jactata petauro corpora.

Πολυδ. I, 156. — Gerhard. antik. Bildw. I, 53—5. Prodromus σελ. 297—8.

(ε) Θ', 125.

(ζ) Τὸ ὡραῖον τοῦτο ἐξ 25 ἡρωϊκῶν ἑξαμέτρων συνεστάμενον τεμάχιον ἐκ τοῦ περὶ φύσεως συγγράμματος τοῦ Ἐμπεδοκλέους διέσωσεν ὁ Ἀριστοτ. περὶ ἀναπνοῆς 7.

(κ) Ἀχαρν. στίχ. 970.

(θ) Σχολ. αὐτοῦ. Τίφτν οἱ Ἀθηναῖοι καλοῦσιν τὴν καλουμένην σίλφη· ἔστι δὲ ζῶον κανθαροῦδες.

(ι) Ἰδὲ τὰς ἐκδ. τοῦ Βεκκέρου καὶ Β ῶν.

ἑξῆς. Ὑπάρχει παρ' ἡμῖν κάνθαρός τις ἔχων οὐρὰν ψαλιδωτήν. Τοῦτον συλλαμβάνοντες οἱ παῖδες ἐμβάλλουσιν εἰς τὴν οὐρὰν κηρίον ἀνημμένον, τὸ ὁποῖον συσφιγγόμενον ἵσταται ὀρθὸν καὶ καίεται· ἐνῷ δὲ ὁ κάνθαρος ἀφεθεὶς περιφέρεται μὲ τὸ φῶς, τὰ παιδία ἀκολουθοῦσιν ἀλαλάζοντα ὑπὸ χαρᾶς. Τὴν παιδιὰν ταύτην, ἐξ ἧς προῆλθον πολλάκις ἐμπρήσεις οἰκιῶν, ὑπεισελθόντος τοῦ κανθάρου μὲ τὸ κηρίον εἰς τὸ πάτωμα τῆς οἰκίας, βλέπει τις καὶ τὴν σήμερον πρὸς τὸ ἑσπέρας παιζομένην καὶ ἐν Ἀθήναις· καλοῦσι δὲ τὸ ζωύφιον ἐν Κρήτῃ, ὅπου τὸ παίγνιον εἶναι συνηθέστατον, καθὰ μοὶ εἶπεν ὁ φιλολογικὸς ἐφημεριδογράφος κύριος Ἐμ. Ἀντωνιάδης κανθαρομαμούναν.

Τὰ παιδία τὴν σήμερον πρὸς τὸ ἑσπέρας, ἀνατελλούσης τῆς πανσελήνου, περιφέρονται πολλὰ ὁμοῦ κατὰ τὰς πλατείας κροτοῦντα μὲ ὄστρακα καὶ ἀναφωνοῦντα τοὺς ἑξῆς στίχους·

Φεγγαράκι μου χρυσό,
Φέξε μου νὰ περπατῶ,
Νὰ πηγαίνω στὸ σχολιό,
Νὰ μαθαίνω γράμματα,
Τοῦ Θεοῦ τὰ πράγματα.

Ὁμοίως προσεφώνουν τὸν ἥλιον καὶ οἱ ἀρχαῖοι παῖδες καθὰ δεικνύει τεμμάχιόν τι τοῦ κωμικοῦ Στράττιδος παρὰ Πολυδεύκει «ἡ δ' ἔξεχ' ὦ φίλ' ἥλιε» παιδιὰ κρότον ἔχει τῶν παίδων σὺν τῷ ἐπιβοηθήματι τούτῳ, ὁπόταν νέφος ἐπιδράμῃ τὸν Θεόν· ὅθεν καὶ Στράττις ἐν Φοινίσσαις·

Εἶθ' ἥλιος μὲν πείθεται τοῖς παιδίοις
Ὅταν λέγωσιν «ἔξεχ' ὦ φίλ' ἥλιε» (α).

Μὴ θέλων, κύριοι, νὰ καταχρασθῶ τὴν εὐμένειαν ἡμῶν ἀπασχολῶν ἐπὶ πλέον μὲ ἐκθέσεις πλειόνων τοιούτων ἀθυρμάτων, περαίνω τὸν λόγον ἐπαναλαμβάνων καὶ πάλιν οὗ ἀρχόμενος τοῦ λόγου ἐμνήσθην· ὅτι ὁ σκοπός μου δὲν ἦτο μὲν νὰ ὑποβάλω τελείαν πραγματείαν τῶν παιδιῶν· διότι τότε ἤθελον εἴπει περισσότερα ἢ εἰσὶ τὰ παρόντα περὶ μόνης μιᾶς παιδιᾶς, οἱονεὶ τῆς κυβείας, ἀλλὰ τὰ μὲν ἵνα ὑποδείξω ὅτι αἱ παιδιαὶ αὗται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν καὶ ἐθεωροῦντο περί τε τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἄλλην εὐρυθμίαν ὡς καὶ τὴν νοητικὴν ἀνάπτυξιν πολὺ πλέον σπουδαιότερον ἢ παρὰ τοῖς νεωτέροις ἔθνεσιν, τὰ δὲ καὶ ὅπως πεισθέντες πολλοὶ περὶ τούτου καί τῆς εἰσέτι ὑπάρξεως τῶν παιγνίων τούτων παρ' ἡμῖν φροντίσωσι νὰ συγκομίσωσι πλείονα συγκρίνοντες τὰ παρ' ἡμῖν ὑπάρχοντα πρὸς τὰ τῶν ἀρχαίων, ἵνα παιδαγωγός τις ἐξετάσας τὰ κατὰ τὰς διαφόρους παιδιὰς τὰ μὲν ὡς συντελοῦντα πρὸς ἠθικὴν μόρφωσιν καὶ τὴν τοῦ σώματος εὐρυθμίαν ἐπιτάξῃ καὶ συστήσῃ, τὰ δὲ ὡς τἀναντία παράγοντα ἀπαγορεύσῃ, ὥστε νὰ σχηματισθῇ καὶ κατὰ τοῦτο ἴδιον ἀρχαϊκὸν σύστημα παιδαγωγικόν. Γνωρίζω καλῶς ὅτι οἱ ἀρχαῖοι καὶ ἐν τούτῳ ὡς καὶ ἐν ἅπασι τοῖς τοῦ βίου αὐτῶν δὲν προεξήτασαν τὰ πράγματα πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς των, ἀλλ' ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη ἔφερε παρ' ἐκείνοις τήν τε ἐφεύρεσιν καὶ τὴν ἄσκησιν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι καθ' ὃ ἡμεῖς στεροῦμεν ἐκείνων φύσει τε καὶ βουλήσει· διὸ θὰ εἶναι μέγα τὸ μέλλον τῆς ἡμετέρας πατρίδος, ἂν δυνηθῶμεν ν' ἀπομιμηθῶμεν τὰ τῶν προγόνων μὲ σύνεσιν καὶ προθυμίαν ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων, περὶ ὧν ἂς μὴ ἀμφιβάλωμεν ὅτι θὰ ἀνακαλέσωσι ποτὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα πράξεις καὶ διανοήματα, ὧν οὐδεμία ἄλλη χώρα ἐπειράθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς ἡ καλουμένη Ἑλλάς.

(α) Πολ. θ'. 123.

———ooo———

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ἐφημερὶς τὸ Μαντίλιον. Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐλήφθησαν εἰς Παρισίους ἐκ Νεοβοράκου οἱ πρῶτοι ἀριθμοὶ τῆς ἐφημερίδος τυπωμένης ἐπὶ τεμαχίου πανίου ἱκανοῦ νὰ ἀποτελέσῃ ὁλόκληρον βρακίον. Ἡ σημείωσις τῆς ἐπιστολῆς φέρει τὰ ἑπόμενα «Πρὸ τῆς 15 τοῦ τρέχοντος μηνὸς Θέλετε λάβει τὸ Μαντίλιον (The Hankerchief) τὸ ὁποῖον εἶναι συγχρόνως μαντίλιον καὶ ἐφημερίς, ἢ ἐφημερὶς καὶ μαντίλιον. Ἡ ἑξαμηνιαία συνδρομὴ εἶναι ταλλήρων ἕξ. — Σημ. Τὰ φύλλα δύνανται νὰ δοθοῦν καὶ εἰς τὴν πλύσιν.»

Οὕτω μὲ τοιαύτην ἐφημερίδα ὁ συνδρομητὴς ἀπολαμβάνει 365 μαντίλια κατ' ἔτος. Ἂν εἰς τὴν ἐφημερίδα προστεθῇ καὶ παράρτημα, τότε ἕκαστος ἀριθμὸς ἀρκεῖ δὶ ἓν ὑποκάμισον. Ὁσονοῦπω λοιπὸν μαντίλια, καλοκαιρινὰ βρακία κλπ. θέλουν εἶσθαι ὅλα ἔντυπα.

(Πανελλήνιον.)

ΔΙΑΦΟΡΑ.

Ἀποδημοῦντες ἐξ Ἀθηνῶν ἐπὶ 20 ἡμέρας εἰς συνοδίαν τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργοῦ δὲν ἐξεδίδαμεν ἐγκαίρως τοὺς ἀριθ. 92 καὶ 93· τούτους ἐκδίδομεν ὁμοῦ σήμερον· τὴν ἐρχομένην δὲ ἑβδομάδα θέλομεν ἐκδώσει τοὺς 94 καὶ 95, ἵνα καταστα θῶμεν ἐνήμεροι οὕτω εἰς τὴν ἐφεξῆς τακτικὴν ἔκδοσιν τοῦ φύλλου ἡμῶν.

— Τοῦ Βασιλικοῦ τυπογραφείου καὶ λιθογραφείου τὰ κεντρικὰ δώματα ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός, οὐκ' οἴδαμεν πόθεν διαδοθέντος, τὴν ἑσπέραν τῆς προχθεσινῆς τετάρτης.

— Ἕνεκα τῆς ἀπουσίας ἡμῶν ἡ ὕλη τῶν δύο σήμερον δημοσιευομένων φύλλων ὑπάρχει μονότονος, εἰ καὶ λίαν ἀξιόλογος· ἡ τῶν ἑξῆς φύλλων ἔσεται ὡς καὶ ἡ τῶν προτέρων ποικίλη καὶ πάντοτε διδακτικὴ καὶ χρήσιμος τοῖς παιδευομένοις.

— Καὶ ὁ Πειραιεὺς ἤδη καὶ ἡ πρωτεύουσα ἀπολαύουσι, δόξα τῷ Θεῷ, πληρεστάτης ὑγείας.

— Ὁ Κύριος ὑπουργὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐπανελθὼν ἤδη ἐκ τῆς χάριν ὑγείας συντόμου περιοδείας αὐτοῦ ἀνέλαβεν ἀμέσως τὰ δημόσια αὐτοῦ καθήκοντα.

— Ὁ Κ. Γ. Χρυσοβέργης διωρίσθη γυμνασιάρχης Πατρῶν. Διευθυντὴς δὲ τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ τοῦ Β. διδασκαλείου ὁ Κύριος Σ. Δ. Βυζάντιος. Ὁ πρώην γυμνασιάρχης Πατρῶν Κύριος Ῥαδινὸς διωρίσθη κατ' ἰδίαν αὐτοῦ αἴτησιν καθηγητὴς εἰς τὸ Γυμνάσιον Πατρῶν.

— Τὴν παρελθοῦσαν Δευτέραν ἐγένετο ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ἡ χειροτονία τοῦ ἐκλεχθέντος Ἀρχιεπισκόπου Κορινθίας Κ. Ἀμφιλοχίου Γαρδέλη, μὲ ὅλην τὴν ἀνήκουσαν παράταξιν. Εἰς τὴν τελετὴν ταύτην παρῆσαν ὁ πρωθυπουργὸς Κ. Μαυροκορδάτος, ὁ ὑποστράτηγος Καλλέργης καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

— Ὁ γνωστὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἔξοχος νομολόγος καὶ ποτὲ μέλος τῆς Ἀντιβασιλείας Κ. Μάουρερ διορίζεται Πρέσβυς τῆς Βαβαρίας παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Ἑλλάδος

———

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ Διδασκαλείου κοινοποιεῖ ὅτι

Ἀπὸ τῆς 6 τοῦ ἐλευσομένου μηνὸς Σεπτεμβρίου ἄρχονται, κατὰ τὰ ἄρθρα 13, 14, 58, 66, 79 καὶ 80 τοῦ ἀπὸ 6/18 Φεβρουαρίου 1834 περὶ δημοτικῶν σχολείων νόμου, αἱ ἐξετάσεις τοῦ Διδασκαλείου.

Προσκαλοῦνται ἑπομένως οἱ μὲν μαθηταὶ ὅσοι ἔλαβον ἄδειαν ἀπουσίας νὰ εὑρεθῶσιν εἰς τὸ κατάστημα εἰς τὴν ά. τοῦ ἐλευσομένου μηνὸς ἀπροφασίστως· οἱ δὲ λοιποὶ, εἰς τὴν ς'. τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ πρωίας.

Ἅμα περατωθῶσιν αἱ ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν, ἄρχονται αἱ τῶν μαθητριῶν ἢ δημοδιδασκαλισσῶν, ὅσαι ἐμφανίσωσιν ἐγκαίρως τὰς περὶ τούτου αἰτήσεις των, κατὰ τὰ ἄρθρα 15 καὶ 58 τοῦ αὐτοῦ νόμου.

Ὁ μὴ ἐμφανισθεὶς ἐγκαίρως, ἀποκλείεται δὶ ἐφέτος, καὶ πᾶσα πρόφασις εἶναι ἀπαράδεκτος.

Ἀθήνησι τὴν 26 Αὐγούστου 1854.

Ὁ Διευθυντὴς Σ. Δ. Βυζάντιος.

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΙΩ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ·